

Serfrøðingur í statsrætti vitjar sáttmálanevndina

– Mín leikulitur er bert at greiða frá viðurskiptunum í Íslandi í 1918, tá vit fingur samræðing, og hvussu hon virkaði, sigur Sigurður Lidal, professari

DAGNY JOENSEN

Sáttmálanevndin, sum hevur til arbeiðssetning at greina út stodið undir einum tvílandasáttmála millum Danmark og Føroya, er farin til verka.

Fleiri fundir hava verið í nevndini, og í vikuni hevði hon vitjan av serfrøðingi í Íslandi.

– Eg kann ikki siga tykkum, hvat er rættast at gera í Føroyum, men kann bert upplýsa um viðurskipti Íslands í 1918, og hvussu samræðingin virkaði.

Greiðir frá íslendsku stóðuni í 1918

Táð sigur Sigurður Lidal, professari við Universitetið í Íslandi, sum er komin hendavegin at greiða frá íslendsku viðurskiptunum, tá Ísland loysti frá Danmark.

Hann er útbúgvinn cand. mag. í søgu og lögfrøðingur, við hovuðsfaki í metodulæru í rættarvísindi og arbeiðsrætti.

Hósdagin vitjaði hann á fundi hjá Sáttmálanevndini, og vitjaði eisini Landsstýrið á ferðini.

– Kunnu foyroysku viðurskiptini í 1999 samanberast við tær í Íslandi í 1918?

– Táð fái eg ikki svarað, tí eg havi ikki innlit í foyroyskum viðurskiptum. Um tú hinvegin vilt vita, um foyringar kunnu taka við lera av íslendsku royndunum, vil eg siga, at táð kunnu bert foyringar meta um, sigur Sigurður Lidal, sum á fyrsta sinni er í Føroyum.

Hann heldur kortini at táð móguliga kann gagna foyringum at leita sær kunning um slík viðurskipti aðra staði, og at her kann íslenska skipanin takast við í umhugsanini.

– Mín leikulitur er bert at greiða frá hesum viðurskiptum, sigur Sigurður Lidal, sum ikki vil geva til kennis, um hann heldur táð vera gott hugskot at stovna fullveldi í Føroyum. Hann

svarar við at siga, at hóast hann var smádrongur í 1944, tá Ísland endaliga loysti frá Danmark, so var hann fyrri sjálvstýri.

Felagsmál 1918 - 1944

Í tíðarskeiðnum 1918 til 1944 høvdu Danmark og Ísland fleiri felagsmál, eitt nú úttanríkisráð, við íslendskum sendiharra í Danmark og danskum sendiharra í Íslandi. Henda skipanin helt fram til 1940.

Sjóverjan var eisini felagsmál, men íslendingar fingur longu fyrsta vaktarskipið í 1919, men danir høvdu eisini tvey vaktarskip undir Íslandi til 1939, tá Ísland vírtók hetta málsöki.

Felags kongahús var eisini galdandi millum londini bæði, men í 1941 útnevndi Altingið ein ríkisstjóra, sum hevði somu skyldir sum kongur.

Táð var Sveinn Björnsson, sum var tilnevndur ríkisstjóri. Hann hevði stórt politiskt vald, og gjørdist

eisini fyrsti forseti í Íslandi í 1944.

– Er tað ein treyt sambært íslendsku skipanina frá 1918, at útnefna ein forseta?

– Táð velst um, hvørja skipan foyringar velja, t.d. stovnsliga skipan, stjórnsamband millum tvey sjálvstøðug lond ella lýðveldi.

– Um viðurskiptini við forsetaembættinum er fyribils skipan ella samsvarar frælsu stýrslagi, er fyrri sovið ikki mest týðandi í hesum máli. Táð er meira spurningur um, hvørt forsetaembættið skal vera eitt symbol ella hava týðandi vald.

Forsetaembættið tengt at persónleikanum

– Persónliga haldi eg, at forsetaembættið í sínum virkishátti er nær tengt at persónleikanum og áhugamálum hjá tí persóni, sum situr í forsetasessinum.

– Í Íslandi hava vit havt forsetar, sum hava havt týðandi politiskt vald, men eisini

ini forsetar sum t.d. Víðis Finnbogadóttir, sum meira umboðaði mentanarmál og ikki legði seg út í politik, eins og Kristian Eldjarn, sum var forfrøðingur, og heldur ikki so politiskt áhugadur.

– Í dag hava vit ein forseta, sum er ógvuliga áhugadur í úttanríkisálum. Hann ferðast víða og umboðar vinnulívini í Íslandi.

Táð haldi eg ikki verða neyðugt hjá einum forseta

Sigurður Lidal, professari í Íslandi, hevur verið í Føroyum og reitt frá viðurskiptunum tá Ísland í 1918 fekk samræðingssáttmála við Danmark

at gera. Táð er meira ein uppgáva hjá vinnulívum, sigur Sigurður Lidal.

Fleiri serfrøðingar vilja í næstum

– Enn hevur sáttmálanevndin ikki gjørt endaliga avtalur við teir serfrøðingar, sum skulu ráðgeva nevndini. Sigmundur Isfeld, skrivari væntar, at brúk verður fyrri eini fimm - seks lögfrøðiligum ráðgeva, sum eru serkønir innan altjóða rætt og ríkisrætt

DAGNY JOENSEN
JENS KR. VANG

Sáttmálanevndin telur 10 limir, og hevur til uppgávu at greina út stodið undir einum tvílandasáttmála millum Danmark og Føroya.

Nevndin skal leita upplýsingar fram og gera tilfar, sum verður partur av hvítbókini, ið verður handað landsstýrismanninum í sjálvstýrismálum 10. juni í ár.

Í vikuni hevur íslendskur serfrøðingur vitjað, og hóast eingin avtala er gjord enn, so væntar Sigmundur Isfeld, at hann kemur aftur at ráðgeva nevndini einaferð seinni.

Serfrøðingarnir koma frá ymsum londum, og eru serkønir á hvør sínum øki, eitt nú lögfrøði, altjóða rætti og ríkisrætti.

Ríkisrættarlígu viðurskiptini eru galdandi innan lands, og hevur við grundlóg og skipan av samræðingum at gera.

Altjóða rættarviðurskiptini snúga seg um skipan av rættarviðurskiptum millum lond, og er í innhaldi bert fyrri lond við fullveldi. – Í dag eru Føroyar ikki altjóða rættarlígar partur. Táð verður fyrst galdandi, tá fullveldi er stovnað, og foyringar kunnu gera sáttmálur við onnur lond, sigur Sigmundur Isfeld.

Um vitjanina av íslendska serfrøðinginum, sigur Sigmundur Isfeld, at hann er serliga væl inni í søgu Íslands og prosesini, víðvikandi menningini í sjálvstýrinum, bæði áðrenn og aftaná 1918, sigur.

Forseta ella felags kongahús

– Skulu foyringar hava forseta, um fullveldi verður stovnað?

– Táð stendur í samgonguskjalinum at Danmark og Føroyar skulu hava felags kongahús. Spurningurin um forseta er reint politiskur, og verður sum er

ikki tikin fram.

Nógv dømi eru um lond við fullveldi og felags kongahús, eitt nú Commonwealth londini, sum hava bretska kongahúsið felags.

– Táð ber tí væl til at skipa fullveldi í Føroyum, og samstundis hava felags kongahús við danir.

Íslenska fyrirmyndin

Gera vit hinvegin sáttmála við danir um felags kongahús eftir íslendsku fyrir-

myndini í 1918, kann hann í veruleikanum halda fram í óavmarkaða tíð, ella eisini verða fyrri ávíst tíðarskeið t.d., 20 ár.

Íslendingar valdu at hava felags kongahús við danir í 25 ár, og stovnaðu síðani lýðveldi, og valdu forseta.

Velja vit hesa skipanina, skal ein stovnur verða yvir Landsstýri og Løgtinginum. Tá er mest sannlíkt, at foyringar velja forsetaløysnina, sigur Sigmundur Isfeld

Sáttmálanevndin er nú farin til verka. Setningurin er at greina út stodið undir einum tvílandasáttmála millum Danmark og Føroya, ið skipar Føroyar sum fullveldi, eftir nærri ásettum reglum í arbeiðssetninginum. Mikudagin vitjaði Sigurður Lidal, professari í Íslandi Hann greiddi nevndini frá samræðingini frá 1918 og hvussu hon hevði virkað. Í sáttmálanevndini sita Herluf Sigvaldsson, formaður, Sigmundur Isfeld, næstformaður, Arni Olafsson, Gloria Kallso, Halgr W. Poulsen, Hans Trügví Teirín, Herdísur Joensen, Julianna Klett, Kate Sanderson og Ulla Sværrang Wang